

DET KONGELIGE
KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 49

(2000-2001)

Om lov om endringer i lov 8. desember 1950 nr. 3 om norsk riksborgarrett

*Tilråding fra Kommunal- og regionaldepartementet av
23. mars 2001,
godkjent i statsråd samme dag.*

1 Proposisjonens hovedinnhold

I proposisjonen fremmes forslag til to endringer i lov 8. desember 1950 nr. 3 om norsk riksborgarrett. Justisdepartementets høringsbrev av 4. august 1999 omtaler fire forslag. Blant annet på grunn av uttalelser fra høringsinstansene, finner departementet det ikke hensiktsmessig å gå videre med to av forslagene. Det gjelder forslaget til ny § 1 b og spørsmålet om ratifikasjon av Europeisk konvensjon om statsborgerskap av 1997.

Proposisjonens forslag er:

- Endring i § 2 a første ledd, erverv av norsk statsborgerskap for barn med norsk far som ikke er gift med barnets utenlandske mor.
- Endring i § 8 første ledd, bibehold av norsk statsborgerskap for norske borgere født i utlandet.

2 Generelle merknader til forslagene

2.1 Endring i § 2 a første ledd - erverv av norsk statsborgerskap for barn med norsk far som ikke er gift med barnets utenlandske mor

---

Gjeldende rett

Nåværende § 2 a lyder:

«Barn under 18 år med foreldre som ikkje har vore gift med kvarandre, får norsk borgarrett etter faren såframt han har teke på seg farskapen i samsvar med reglane i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre § 4 eller farskapen er fastsatt ved dom, og faren var norsk borgar då barnet vart fødd. Dersom faren døydde før barnet vart fødd, men hadde teke på seg farskapen, eller farskapen seinare vert fastsett ved dom, er det avgjerande om faren var norsk borgar då han døyde.

Det er eit vilkår at den eller dei som har foreldreansvaret for barnet gjev inn skriftleg melding til den tjenestemakta Kongen fastset. Barnet må samtykke i at slik melding vert gjeve inn dersom det har fylt 12 år.»

Bestemmelsen ble vedtatt av Stortinget 4. mars 1999 og den ble satt i kraft 01.10.1999. Bestemmelsen innebærer at barn født utenfor ekteskap av norsk far og utenlandsk mor, og som dermed ikke automatisk blir norsk borger, på nærmere vilkår kan meldes norsk, slik at det ikke er nødvendig å søke statsborgerskap for barnet. Hensikten med bestemmelsen var i størst mulig grad å likestille barn født i og utenfor ekteskap. Ordlyden utelukker imidlertid at barn av foreldre som tidligere har vært gift, kan omfattes av meldingsadgangen. For disse barna må det altså søkes om norsk statsborgerskap.

Bakgrunnen for forslaget

Etter ordlyden i § 2 a første ledd er det et vilkår for at barnet skal kunne meldes norsk at foreldrene ikke har vært gift med hverandre. Det innebærer at barn født utenfor ekteskap av norsk far og utenlandsk mor, ikke kan få norsk statsborgerskap ved melding dersom foreldrene tidligere har vært gift med hverandre. Det er utilsiktet at bestemmelsen utelukker barn av foreldre som tidligere har vært gift med hverandre. For barnas rett til statsborgerskap ved melding bør det være uten betydning om foreldrene tidligere har vært gift med hverandre. Det sentrale er at barn som ikke får norsk statsborgerskap etter § 1 eller 2, får dette etter en forenklet meldingsprosedyre i stedet for etter søknad. Departementet mener bestemmelsen bør endres slik at også barn født utenfor ekteskap av norsk far, hvor foreldrene tidligere har vært gift, kan meldes norske.

I departementets høringsbrev 4. august 1999 ble det foreslått å endre § 2 a første ledd slik at barn født av norsk far og utenlandsk mor kan meldes norsk når de øvrige vilkår er oppfylt, uavhengig av om foreldrene tidligere har vært gift med hverandre.

Departementet foreslo følgende endring i § 2 a første ledd, første punktum:

«Barn under 18 år, som ikkje får norsk borgarrett etter §§ 1 eller 2, får norsk borgarrett etter faren såframt han har teke på seg farskapen i samsvar med reglane i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre § 4 eller farskapen er fastsatt ved dom, og faren var norsk borgar då barnet vart fødd.»

Høringsbrevet ble sendt til 62 høringsinstanser. Det var 36 høringsuttalelser vedrørende forslag til endret § 2 a. De fleste av disse slutter seg til forslaget eller har ikke kommentarer.

Høringsinstansenes syn

Barne- og familiedepartementet har i etterkant av høringsuttalelsen påpekt at henvisningen i § 2 a til «såframt (faren) har teke på seg farskapen i samsvar med reglane i lov av 8. april 1981 om barn og foreldre § 4 ...» ikke gir tilstrekkelig bilde av hvilke regler som gjelder for fastsettelse av farskap. Det følger av barnelovens § 67 at også farskap som er fastsatt i utlandet, skal legges til grunn, jf:

«Følgjer farskapen til eit barn beinveges av utanlandsk lov som skal nyttast etter rettsreglane i vedkommande land, skal dette leggjast til grunn i Noreg, så lenge anna ikkje er fastsett etter §§ 6-7.»

Bestemmelsens annet ledd gir hjemmel til forskrift som bestemmer at farskap som er fastsatt på annen måte etter utenlandsk lov, skal legges til grunn i Norge. Barne- og familiedepartementet opplyser at det ikke er gitt forskrifter, men de tar stilling til enkeltsaker.

Departementet bemerker

Departementet finner det riktig å tilføye en henvisning til barnelovens § 67 i statsborgerlovens § 2 a, for å gjøre det klart at regelen i barneloven § 67 som gjelder farskap som følger av utenlandsk lov også får virkning i forhold til spørsmålet om statsborgerskap. Dette innarbeides som nytt tredje punktum i § 2 a første ledd.

Departementet foreslår følgende endring i § 2 a første ledd:

«Barn under 18 år, som ikkje får norsk borgarrett etter §§ 1 eller 2, får norsk borgarrett etter faren såframt han har teke på seg farskapen i samsvar med reglane i lov av 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre § 4 eller farskapen er fastsett ved dom, og faren var norsk borgar då barnet vart fødd. Dersom faren døydde før barnet vart fødd, men hadde teke på seg farskapen, eller farskapen seinare vert fastsett ved dom, er det avgjerande om faren var norsk borgar då han døyde . For farskap som fylgjer av utanlandsk lov gjeld reglane i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre § 67.»

2.2 Endring i § 8 - bibehold av statsborgerskap for norsk borger født i utlandet

---

Gjeldende rett

Nåværende § 8 lyder:

«Norsk borgar som er født i utlandet, misser den norske borgarretten når han fyller 22 år såframt han før den tid aldri har budd i riket og heller ikkje hatt tilhald her som tyder på samhøyrslle med Noreg. Men søkjer en slik borgar, før han fyller 22 år, om å få ha retten, kan Kongen eller den han gjev fullmakt la søkjaren få brev på det. Reglane i leden her gjeld ikkje såfremt han har misst den norske borgarretten etter § 9 a andre leden første punktum.

Misser nokon norsk boragarrett etter denne paragrafen, misser likeins borna hans den norske borgarretten som dei har frå han, såframt barnet då ikkje vart utan borgarrett i noko land.»

For en norsk borger som er født i utlandet og som har bodd i utlandet uten å ha opphold eller større tilknytning til Norge, kreves det altså en aktiv adferd for å opprettholde retten til norsk statsborgerskap etter fylte 22 år. Det norske statsborgerskapet kan opprettholdes dersom man gir melding innen fylte 22 år. Hvis vedkommende ikke fremmer slik henvendelse, og heller ikke har tilstrekkelig tilknytning til Norge, faller det norske statsborgerskapet automatisk bort i kraft av loven. Denne bestemmelsen kan altså medføre at en tidligere norsk borger blir statsløs.

Bakgrunn for forslaget

Bestemmelsen i § 8 første ledd om bortfall av norsk statsborgerskap kan i visse tilfeller føre til at en person blir statsløs. Det kan skje dersom vedkommende ikke har eller får statsborgerskap i bostedslandet. For å unngå at noen blir statsløse i kraft av loven har man hittil gitt norsk statsborgerskap etter andre regler.

Lovens § 8 annet ledd inneholder en bestemmelse som medfører at barn av den som etter § 8 første ledd har mistet norsk statsborgerskap, ikke mister dette dersom barnet blir statsløst. Barnet av den som mister statsborgerskapet etter § 8 første ledd er altså vernet mot statsløsheten, men ikke de/den tidligere norske foreldrene/forelderen av barnet. Departementet mener at begrensningen i forhold til muligheten for å bli statsløs også bør omfatte de personer som kan bli statsløse etter § 8 første ledd.

Det at personer gjennom regler i de enkelte land blir gjort statsløse, er ellers ikke forenlig med prinsipper og forpliktelser som springer ut av internasjonale overenskomster som Norge har sluttet seg til, som for eksempel FNs konvensjon av 1961 om reduksjon av statsløshet og Europeisk konvensjon om statsborgerskap av 1997. De øvrige nordiske land, som har tilsvarende bestemmelse i sin statsborgerlovgivning, er derfor i ferd med eller har endret sine bestemmelser på dette punkt, for at deres lovgivning skal bli i samsvar med internasjonale forpliktelser.

I høringsbrevet 4. august 1999 foreslo derfor departementet at § 8 første ledd ble endret slik at muligheten for at en norsk borger, som er født og oppvokst i utlandet og som ikke har bedt om å opprettholde det norske statsbor-

gerskapet innen fylte 22 år, likevel ikke mister sitt norske statsborgerskap dersom vedkommende ved dette ville blitt statsløs.

Departementet foreslo følgende endring i § 8 første ledd, første setning:

«Norsk borgar som er født i utlandet, misser den norske borgarretten når han fyller 22 år såframt han før den tid aldri har budd i riket og heller ikkje hatt tilhald her som tyder på samhøyrsløse med Noreg, såframt han ikkje då vert utan borgarrett i noko land.»

Departementet bemerker

De høringsinstansene som har uttalt seg om forslaget, slutter seg til det. Høringsforslaget opprettholdes. Departementet foreslår likevel en mindre justering av ordlyden i forslaget, i form av å flytte ordet «då» foran «ikkje» i stedet for å la det stå bak. Dette har ikke betydning for innholdet av bestemmelsen. Videre endres verbet «vart» (preteritum) til «vert» (presens). For helhetens skyld endres også § 8 annet ledd slik at verbet blir stående i presens «vert».

Departementet foreslår følgende endring i § 8 første ledd første setning, samt annet ledd:

«Norsk borgar som er født i utlandet, misser den norske borgarretten når han fyller 22 år såframt han før den tid aldri har budd i riket og heller ikkje hatt tilhald her som tyder på samhøyrsløse med Noreg, såframt han då ikkje vert utan borgarrett i noko land.»

Misser nokon norsk borgarrett etter denne paragrafen, misser likeins borna hans den norske borgarretten som dei har frå han, såframt barnet då ikkje vert utan borgarrett i noko land.»

3 Økonomiske og administrative konsekvenser

Endringen i § 2 a første ledd

Endringsforslaget antas ikke å ville berøre mange. De instanser som i dag mottar meldinger etter § 2 a, dvs. fylkesmennene og utenriksstasjonene, vil også motta meldinger fra de som blir omfattet av endringene.

Barn som faller utenfor gjeldende bestemmelse må søke om statsborgerskap etter § 6. Etter forslaget kan de i stedet meldes norske. Forslaget innebærer at det vil bli noen færre søknader å behandle for Utlendingsdirektoratet, mens fylkesmennene og utenriksstasjonene vil få en mindre økning i antall meldinger. Meldingsprosedyren er imidlertid mindre resurs- og tidkrevende enn søknadsprosedyren.

Forslaget vil ikke gi merkbare økonomiske eller administrative konsekvenser.

Endringen i § 8

Forslaget innebærer ikke økonomiske eller administrative konsekvenser.

4 Merknader til de enkelte bestemmelsene

Til § 2a første ledd:

Det vises til de generelle merknadene under pkt. 2.1.

Bestemmelsen gjelder barns rett til norsk statsborgerskap ved melding når barnet er født av norsk far som ikke er gift med barnets utenlandske mor. Bestemmelsen omfatter barn som ikke automatisk får norsk statsborgerskap etter §§ 1 eller 2. Alle barn som har norsk far som ikke er gift med moren, får norsk statsborgerskap når melding innleveres og de øvrige betingelsene i nåværende § 2 a er til stede.

Henvisningen til barnelovens § 67 er gjort for å klargjøre at også i disse tilfellene vil fastsettelsen av farskapet ha virkning i forhold til spørsmålet om barnets statsborgerskap.

Til § 8:

Det vises til de generelle merknadene under pkt 2.2.

Endringen innebærer en beskyttelse mot statsløshet for norsk borger som er født i utlandet, når denne ikke har overholdt lovens vilkår om å søke bibehold innen fylte 22 år, og heller ikke har den nødvendige tilknytning til/kontakt med Norge. Det følger i dag av § 8 første ledd at når en norsk borger er født i utlandet, og ikke har opprettholdt et visst omfang av kontakt med Norge, må vedkommende innen fylte 22 år søke om å få bibeholde det norske statsborgerskapet. Etter endringen vil oversittelse av denne fristen ikke medføre bortfall av det norske statsborgerskapet dersom dette fører til at vedkommende da blir statsløs. For øvrig er det foretatt en grammatikalsk korreksjon, ved at ordet «vart» er endret til presens «vert» i både første og annet ledd.

Kommunal- og regionaldepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i lov 8. desember 1950 nr. 3 om norsk riksborgerrett.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i lov 8. desember 1950 nr. 3 om norsk riksborgerrett i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag til lov om endringer i lov 8. desember 1950 nr. 3 om norsk riksborgarrett

I

§ 2 a skal lyde :

Barn under 18 år, som ikkje får norsk borgarrett etter §§ 1 eller 2, får norsk borgarrett etter faren såframt han har teke på seg farskapen i samsvar med reglane i lov 8. april 1981 nr 7. om barn og foreldre § 4 eller farskapen er fastsatt ved dom, og faren var norsk borgar då barnet vart fødd. Dersom faren døydde før barnet vart fødd, men hadde teke på seg farskapen, eller farskapen seinare vert fastsett ved dom, er det avgjerande om faren var norsk borgar då han døydde. *For farskap som fylgjer av utanlandsk lov gjeld reglane i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre § 67.*

Det er eit vilkår at den eller dei som har foreldreansvaret for barnet, gjev inn skriftleg melding til den tenestemakta Kongen fastset. Barnet må samtykke i at slik melding vert gjeven inn dersom det har fylt 12 år.

§ 8 skal lyde:

Norsk borgar som er født i utlandet, misser den norske borgarretten når han fyller 22 år såframt han før den tid aldri har budd i riket og heller ikkje har hatt tilhald her som tyder på samhøyrslle med Noreg, *såframt han då ikkje vert utan borgarrett i noko land.* Men søkjer ein slik borgar, før han fyller 22 år, om å få ha retten, kan Kongen eller den han gjev fullmakt la søkjaren få brev på det. Reglane i leden her gjeld ikkje såframt han har misst den norske borgarretten etter § 9 a andre leden første punktum.

Misser nokon norsk borgarrett etter denne paragrafen, misser likeeins borna hans den norske borgarretten som dei har frå han, såframt barnet då ikkje *vert utan borgarrett i noko land.*

II

Lova her tek til å gjelde frå den tid Kongen fastset.

Vedlegg 1**Høringsbrevet av 4. august 1999 fra Justis- og
politidepartementet**

Forslag til endring i lov om norsk riksborgerrett § 1, 2a og § 8. Ratifikasjon av europeisk konvensjon om statsborgerskap av 1997

Innledning

Justisdepartementet sender med dette på høring forslag til endringer i lov 8. desember 1950 nr. 3 om norsk riksborgerrett. Det fremlegges samtidig forslag til ratifikasjon av Europeisk konvensjon om statsborgerskap av 1997.

Forslagene er:

- Del I - endring i lovens § 1
- Del II - endring i lovens § 2 a
- Del III - endring i § 8 første ledd
- Del IV - ratifikasjon av Europeisk konvensjon om statsborgerskap

Nedenfor følger en redegjørelse for bakgrunnen for forslagene, samt vurdering av de administrative og økonomiske konsekvenser av dem. I siste del av brevet redegjøres det for innholdet i Europeisk konvensjon om statsborgerskap. Konvensjonsteksten med forklarende merknader kan for øvrig fås ved henvendelse til Justisdepartementets utlendingsavdeling.

Liste over høringsinstanser er vedlagt. Instansene bes vurdere om endringsforslagene bør forelegges eventuelle underordnede organer.

Eventuelle merknader til forslagene bes sendt Justisdepartementet, Utlendingsavdelingen, Postboks 8005 Dep., 0030 Oslo innen 04.11.1999.

Del I Endring i lovens § 1*Innledning*

Norsk statsborgerretten bygger på nedstammingsprinsippet, dvs at barn får statsborgerskap etter sine norske foreldre. Barn født av norsk mor får automatisk norsk statsborgerskap etter moren, uavhengig av hennes sivile status. Barn født av norsk far får automatisk norsk statsborgerskap etter faren dersom faren er norsk borger når barnet blir født og foreldrene er gift. Kravet om at foreldrene må være gift, har igjen sammenheng med at statsborgerreglene har basert seg på de regler som har fulgt av annen lovgivning med hensyn til hvem som er å anse som barnets far. Som følge av endring i lov 8. april 1981 nr. 7, om barn og foreldre (barnelova), der reglene om når ektemannen skal anses som barnets far fremgår, må også reglene i lov om norsk riksborgerrett endres.

Gjeldende rett

Etter lov om norsk riksborgerrett (rbl) § 1 første ledd bokstav a får et barn norsk statsborgerskap dersom moren var norsk ved barnets fødsel. Etter § 1 første ledd bokstav b får barnet norsk statsborgerskap dersom faren er norsk borger og foreldrene er gift når barnet blir født. Det betyr at så lenge foreldrene ikke formelt er skilt, vil barnet automatisk få norsk statsborgerskap

etter ektefellen til barnets mor, såfremt denne var norsk da barnet ble født. Dersom utenlandsk mor og norsk far har barn sammen før de gifter seg med hverandre, får barnet norsk statsborgerskap når foreldrene gifter seg, såfremt barnet er ugift og under 18 år, jf. rbl. § 2.

Frem til 01.01.98 ble ektemannen til barnets mor automatisk ansett for å være barnets far, så lenge barnet ble født før foreldrene formelt var skilt. Dette var den såkalte pater-est-regelen slik den tidligere var nedfelt i barnelova § 3. Barnelovgivningens bestemmelser om hvem som var å anse som far til et barn født i ekteskap, ble tillagt direkte rettsvirkning i forhold til barnets rett til norsk statsborgerskap etter faren. Barnet fikk automatisk norsk statsborgerskap etter den som automatisk ble ansett som far etter barnelovgivningen, når faren var norsk ved barnets fødsel.

Med virkning fra 01.01.98 ble barnelova § 3 endret. Endringen innebærer at pater-est-regelen innskrenkes. Formodningen om at den som formelt er morens ektefelle også er far til hennes barn, gjelder ikke lenger i de tilfeller der ektefellene er separert ved bevilling eller dom når barnet blir født. For barn som blir født etter dette tidspunktet, må farskapet vedtas eller idømmes, selv om ektefellene fortsatt formelt er gift.

Etter endringen av barnelova § 3 regnes altså ikke ektemannen automatisk som barnets far dersom barnet blir født mens ektefellene er separert ved bevilling eller dom. I disse tilfellene må farskapet enten vedtas eller idømmes. Utfra ordlyden i rbl. § 1 første ledd bokstav b vil imidlertid barnet automatisk få norsk statsborgerskap etter ektemannen. Den uoverensstemmelsen som oppstår med dette, anses ikke å være i samsvar med hensynene bak statsborgerrettens regler om barns erverv av statsborgerskap etter norsk far. Uoverensstemmelsen har også ført til at man får situasjoner der barnet, f.eks. gjennom vedtagelse av farskap av en annen enn ektemannen, får én far etter barnelovas regler, mens barnet etter statsborgerreglene regnes for å ha en annen far. Dette er lite heldig.

Ved Justisdepartementets rundskriv G-44/99 av 26.05.99 ble det gitt følgende bestemmelse om tolkningen av § 1 første ledd bokstav b, bl.a. for å unngå situasjoner som beskrevet ovenfor: Barn med foreldre som er gift, men som formelt er separert, får automatisk norsk statsborgerskap ved fødselen etter sin far i medhold av § 1 første ledd bokstav b dersom farskapet er erkjent eller idømt før barnet blir født. All den tid § 1 første ledd bokstav b sier at barnet får norsk statsborgerskap etter norsk far når foreldrene er gift, er det likevel ikke mulig å få fullt samsvar mellom barnelova og statsborgerrettens regler uten å endre rbl. § 1.

Etter rundskrivet kan ellers barn født av foreldre som formelt er separert, men der den norske faren har vedtatt eller blitt idømt farskapet etter barnets fødsel, få norsk statsborgerskap etter søknad i medhold av rbl. § 6 annet ledd dersom de nærmere angitte vilkårene er oppfylt. Dette innebærer altså at det må søkes særskilt om norsk statsborgerskap for barnet.

Justisdepartementets forslag og begrunnelse for forslaget

Departementet foreslår at lov om norsk riksborgerrett § 1 første ledd bokstav b endres slik at det blir samsvar mellom barnelovas pater-est-regel og de statsborgerregler som knytter seg til virkningen av farskapet.

Det er fortsatt ønskelig at barn av far som var norsk da barnet ble født, skal kunne få statsborgerskap etter faren, uavhengig av foreldrenes sivile status. Dette bør likevel, etter departementets vurdering, ikke skje automatisk annet enn i de tilfeller der faren etter barnelova er å anse som barnets far.

For barn som er født av foreldre som formelt er separert, foreslår vi derfor at erverv av norsk statsborgerskap skjer ved melding, uavhengig av om farskapet er vedtatt eller idømt før barnet ble født. At barnet erverver statsborgerskap ved melding innebærer at det må gis skriftlig melding til myndighetene. På bakgrunn av opplysningene som fremgår i saken, vil det kunne konstateres at barnet har norsk statsborgerskap etter faren.

Departementet har også vurdert om det er hensiktsmessig å videreføre den ordningen som fremgår av dagens rundskriv, dvs at i de tilfeller der faren har vedtatt eller er idømt farskapet for barnet blir født, får barnet automatisk norsk statsborgerskap etter sin norske far. Etter en samlet vurdering, der man har lagt avgjørende vekt på at det bør være fullt samsvar mellom barnelovas regler om farskap og de virkninger dette skal ha i forhold til statsborgerreglene, har man kommet til at alle barn som er født av norsk far der foreldrene formelt er separert ved barnets fødsel, bør omfattes av meldingsordningen. Barnet vil således bli stilt i samme situasjon som barn født utenfor ekteskap av norsk far.

Når det gjelder de nærmere vilkår for statsborgerskap ved melding og hjemmel for meldingsordningen mv., vises det til del II.

Departementet foreslår at rbl. § 1 første ledd bokstav b skal lyde: «Barn får norsk borgarrett når det kjem til:

- a) .....
- b) dersom faren er norsk borgar og foreldra er gifte, *med mindre dei er separert ved løyve eller dom når barnet kjem til,*»

Med den foreslåtte endringen oppnår man samsvar mellom barnelovas regler om hvem som er å anse som barnets far, jf. barnelova § 3, og virkningen av farskapet i forhold til at barnet får norsk statsborgerskap etter norsk far. Et slikt samsvar må anses å være i tråd med den opprinnelige intensjonen i statsborgerlovgivningen.

Del II Endring i lovens § 2

Innledning

Stortinget vedtok 4. mars 1999 lov om endringer i lov av 8. desember 1950 nr. 3 om norsk riksborgarrett og lov av 28. februar 1986 nr. 8 om adopsjon i samsvar med det forslaget som ble fremlagt i Ot.prp. nr. 7 (1998-99). Endringene vil tre i kraft 1. oktober 1999. Bl.a. som følge av den endringen i lov om norsk riksborgarrett § 1 som foreslås i del I, foreslås det at lov om norsk riksborgarrett § 2 a endres slik at det gis hjemmel for at barn født av foreldre som er formelt separert når barnet blir født, kan få norsk statsborgerskap ved å inngi melding. Alternativet vil være at det må søkes om norsk statsborgerskap for barnet etter lovens § 6 annet ledd. Dette er bl.a. en mer omfattende prosedyre.

Gjeldende rett etter 1. oktober 1999

Lov om norsk riksborgarrett § 2 a første punktum lyder:

«Barn under 18 år med foreldre som ikkje har vore gift med kvarandre, får norsk borgarrett etter faren såframt han har teke på seg farskapen i samsvar med reglane i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre § 4, eller farskapen er fastsatt ved dom, og faren var norsk borgar då barnet vart fødd.»

Bakgrunnen for bestemmelsen i rbl. § 2 a var et ønske om å gi barn født utenfor ekteskap norsk statsborgerskap etter norsk far. Man ønsket å gi en bestemmelse som i størst mulig grad likestilte barn født i og utenfor ekteskap, slik at barn ikke skal lide under foreldrenes valg av sivil status. Det ble derfor lagt opp til at barn som fylte vilkårene etter § 2 a kunne meldes norske, fremfor å måtte søke norsk statsborgerskap. Melding er en enkel og lite tidkrevende prosedyre.

Gjennom den endring som foreslås i del 1, oppstår det en ny kategori barn som har norsk far, men som ikke automatisk får norsk statsborgerskap ved fødselen. Det er barn av norsk far, men hvor foreldrene var separert ved løyve eller dom da barnet ble født. Departementet mener det er naturlig at disse barna bør gis norsk statsborgerskap etter faren ved den forenklete meldingsadgangen i rbl. § 2a, fremfor at det skal søkes om statsborgerskap for barna. Men slik rbl. § 2 a nå lyder, vil disse tilfellene ikke bli omfattet av meldingsadgangen fordi det etter denne bestemmelsen er en forutsetning for at barnet skal kunne meldes norsk, at foreldrene ikke har vært gift med hverandre.

Kravet om at foreldrene ikke må ha vært gift med hverandre, ble stilt for å tydeliggjøre at bestemmelsen gjaldt barn født utenfor ekteskap, dvs. de situasjoner der barnets rett til statsborgerskap etter faren ikke ble omfattet av rbl. § 1 eller § 2. Det er således utilsiktet at den valgte ordlyden utelukker barn av foreldre som har vært gift

For barnas rett til statsborgerskap etter norsk far ved melding bør det være uten betydning om foreldrene har vært gift med hverandre. Det sentrale er at barn som ikke får norsk statsborgerskap etter rbl. § 1 eller § 2, får dette etter en forenklet prosedyre i stedet for etter søknad. Dersom rbl. § 2 a endres slik at det ikke stilles krav om at foreldrene ikke må ha vært gift med hverandre, vil meldingsadgangen omfatte barn av foreldre som har vært gift. Meldingsadgangen vil også omfatte barn med norsk far der foreldrene er formelt separert når barnet blir født, men fortsatt formelt er gift.

Justisdepartementets forslag og begrunnelse for forslaget

Departementet foreslår at § 2 a første punktum endres slik at bestemmelsen får anvendelse på flere situasjoner enn den nåværende ordlyd dekker. Følgende ordlyd foreslås:

«Barn under 18 år, som ikke får norsk borgarrett etter §§ 1 eller 2, får norsk borgarrett etter faren såframt han har teke på seg farskapen i samsvar med reglane i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre § 4, eller farskapen er fastsatt ved dom, og faren var norsk borgar då barnet vart fødd».

Med den foreslåtte endringen får man hjemmel for å melde de barn norske som man mener bør være omfattet av meldingsadgangen. Barn født av norsk far som ikke får norsk statsborgerskap etter bestemmelsene i rbl. § 1 eller 2,

vil få norsk statsborgerskap etter faren ved melding såfremt de øvrige vilkår som følger av § 2 a er oppfylt.

Del III Endring i lovens § 8 første ledd

Gjeldende rett

Lov om norsk riksborgarrett § 8 første ledd lyder:

«Norsk borgar som er født i utlandet, misser den norske borgarretten når han fyller 22 år såframt han før den tid aldri har budd i riket og heller ikkje hatt tilhald her som tyder på samhøyrsløse med Noreg. Men søker en slik borgar, før han fyller 22 år, om å få ha retten, kan Kongen eller den han gjev fullmakt la søkjaren få brev på det. Reglane i leden her gjeld ikkje såframt han har misst den norske borgarretten etter § 9 a andre leden første punktum.»

For en norsk borger som er født i utlandet og har bodd i utlandet uten noe opphold eller større tilknytning til Norge innen fylte 22 år, kreves det altså en aktiv adferd fra dennes side for å opprettholde retten til norsk statsborgerskap. Dette gjøres normalt ved henvendelse til vedkommende utenriksstasjon. Hvis henvendelse om opprettholdelse av det norske statsborgerskapet ikke fremmes innen fylte 22 år, faller det norske statsborgerskapet bort i kraft av loven.

Regelen om bortfall av norsk statsborgerskap kan i visse tilfelle føre til at en person blir statsløs, dvs uten statsborgerskap i noe land. Det at personer gjennom regler i de enkelte land blir gjort statsløse, er ikke forenlig med prinsipper og forpliktelser som springer ut av internasjonale overenskomster som Norge har sluttet seg til, som f.eks. Konvensjonen om reduksjon av statsløshet av 1961 og Europeisk konvensjon om statsborgerskap av 1997.

Andre lands rett

Lov om norsk riksborgarrett er et resultat av samarbeid mellom Norge, Danmark og Sverige som resulterte i tilnærmet parallelle lover i landene. Finland og Island fulgte etter med lover som i hovedtrekk samsvarer med lovene i Norge, Danmark og Sverige. Med virkning fra 01.02.1999 endret Danmark sin lov på dette punkt, slik at muligheten for statsløshet nå er utelukket. Man taper ikke lenger det danske statsborgerskapet hvis man derved blir statsløs. Likeledes har Island ved lovendring 12.06.1998 fjernet muligheten for på denne måte å bli statsløs. Finsk lov har tilsvarende formulering hva angår § 8 første ledd, men er innforstått med behovet for en lovendring på dette punkt for at lovgivningen skal bli brakt i samsvar med Europeisk konvensjon om statsborgerskap og øvrige internasjonale forpliktelser. Sverige har ved gjennomgang av sin statsborgerlov foreslått dette punkt endret slik at svensk statsborgerskap ikke tapes hvis dette medfører statsløshet (SOU 1999:34).

Justidepartementets forslag og begrunnelse for forslaget

Lov om norsk riksborgarrett bygger som nevnt i del I på nedstammingsprinsippet. Det vil si at barn får statsborgerskap etter sine foreldre. Imidlertid ligger det også til grunn en forutsetning om en viss tilknytning til Norge, statsborgerskapsrettens «genuine link». Er man født utenfor Norge og ikke har hatt kontakt med Norge av et visst omfang, må man før fylte 22 år søke om å

få beholde det norske statsborgerskapet, jf. § 8 første ledd. Dette er en kurant sak, bare man overholder det absolutte vilkåret om å søke innen fylte 22 år. Overholdes ikke denne fristen, er resultatet at det norske statsborgerskapet man har hatt frem til da, bortfaller. Bakgrunnen for dette er at vedkommende gjennom fast bosetting i så mange år i utlandet, og uten at vedkommende har hatt noen form for tilknytning til Norge, anses å ha opparbeidet sin hovedtilknytning til bostedslandet. Hvis man ikke gir uttrykk for ønsket om å opprettholde det norske statsborgerskapet i slike situasjoner, antas det å være fordi man ikke ønsker å opprettholde dette.

Grensen på 22 år ble satt fordi man ville unngå å skape midlertidig statsløshet, da det i mange land gjaldt en regel om at selvstendig erverv av statsborgerskap først kunne finne sted etter fylte 22 år. Ved senere endring av bestemmelsen fikk vi bestemmelsen om at tap for barn ikke inntreder dersom barnet blir statsløst, jf. § 8 annet ledd. Barn av den som i første ledd har mistet norsk statsborgerskap, er således vernet mot å miste sitt norske statsborgerskap hvis barnet gjennom dette blir statsløst. Dette ble gjort for å følge de prinsipper som Norge har sluttet seg til gjennom vedtagelsen av FN's konvensjonen av 1961 om å unngå statsløshet.

Frem til nå har man, i de tilfeller der regelen i rbl. § 8 første ledd om bortfall av norsk statsborgerskap ville føre til at en tidligere norsk borger ville bli statsløs, unngått dette gjennom å anvende andre regler for å innvilge norsk statsborgerskap. Ved anvendelsen av andre regler har man imidlertid måttet dispensere fra ulike krav f.eks. om tilknytning. Selv om statsløshet i praksis har vært unngått gjennom bruk av andre regler, anses det som mest riktig å endre ordlyden i § 8 første ledd. Dette også som følge av de forpliktelser som ligger i Europarådets nye konvensjon om statsborgerskap, jf. del IV.

Departementet foreslår at lov om norsk riksborgerrett endres slik at søkere som ved fylte 22 år ville miste norsk statsborgerskap som følge av manglende melding om å opprettholde det, likevel ikke mister det norske statsborgerskapet dersom vedkommende da ville blitt statsløs.

Departementet foreslår følgende endring i § 8 første ledd første punktum:

«Norsk borgar som er født i utlandet, misser den norske borgarretten når han fyller 22 år såframt han før den tid aldri har budd i riket og heller ikkje hatt tilhald her som tyder på samhøyrslø med Noreg, *såframt han ikkje då vert utan borgarrett i noko landa.*»

Administrative og økonomiske konsekvenser av forslagene i del I-III

§ 1 og § 2a

Det er de samme organer som i dag mottar meldinger etter rbl. § 2 a, dvs. fylkesmennene og utenriksstasjonene, som også vil motta meldinger i de saker som vil bli omfattet av endringen.

Noen barn som i dag må søke statsborgerskap etter rbl. § 6, kan etter forslaget i stedet meldes norske. Dette innebærer at det vil bli færre søknader å behandle for Utlendingsdirektoratet, mens fylkesmennene/utenriksstasjonene vil få en økning i antallet saker som meldes. Søknadsprosedyren er ellers mer ressurs- og tidkrevende enn meldingsprosedyren.

På den annen side vil noen barn som i dag automatisk får norsk statsborgerskap etter norsk far, i stedet måtte meldes norske. Også dette innebærer at det vil bli en økning i antallet barn som meldes norske.

Det må derfor legges til grunn at antallet meldinger etter endringen vil bli høyere enn etter dagens ordning. Det er imidlertid vanskelig å si hvor stor økningen vil bli, men det er ikke grunn til å anta at det totalt sett vil dreie seg om noen vesentlig økning. Forslagene antas således ikke å medføre vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser.

§ 8 første ledd

Forslaget innebærer ingen administrative eller økonomiske konsekvenser.

Del IV Ratifikasjon av Europeisk konvensjon om statsborgerskap av 1997

Innledning

6. november 1997 undertegnet Norge Europarådets «Europeisk konvensjon om statsborgerskap». Det er fra Europarådet understreket at konvensjonen er en milepæl innen statsborgerretten og at den har stor betydning for utviklingen av «det nye Europa». Dette er første gang uskrevne prinsipper og alle vesentlige sider ved statsborgerskap kommer til uttrykk i en omfattende konvensjon. Europarådet uttrykker derfor et sterkt ønske om at hver stat påskyn-der ratifikasjon av konvensjonen.

Det er tradisjon for å ha visse felles prinsipper i statsborgerlovgivningen i Europa. I 1963 ble «Konvensjon om begrensning av tilfelle av dobbelt statsborgerskap og militære forpliktelser i tilfelle dobbelt statsborgerskap» utarbeidet. Denne konvensjonen ble tiltrådt av de vest-europeiske land. Videre utvikling av denne konvensjonen, samt arbeid med statsborgerrettslige spørsmål, ble fortsatt i Europarådet. Europeisk konvensjon om statsborgerskap av 1997 er den første konvensjonen som omfatter alle vesentlige sider av statsborgerrettslige spørsmål.

Om konvensjonen

Bakgrunnen for konvensjonen er utviklingen i Europa. Konvensjonen fra 1963 passet ikke lenger, noe som også hadde ført til tilleggsprotokoller og modifiseringer av konvensjonen. I 1993 igangsatte Europarådet utarbeidelsen av en ny europeisk konvensjon. Under dette arbeidet endret Europa karakter i langt større utstrekning enn man hadde kunnet forutsi. Som følge av endringene i Øst-Europa ble stadig flere øst-europeiske stater medlemmer av Europarådet og således deltakere i arbeidet med denne konvensjonen. Dette medførte at Europarådets arbeid og mandat ble endret i retning av å imøtekomme de nye medlemsstaters behov for innføring av grunnleggende prinsipper i statsborgerretten. Prinsipper som de vest-europeiske stater gjennom tiår hadde arbeidet seg frem til og anerkjent gjennom ulike konvensjoner, var ikke like grunnleggende i de nye medlemsstatene (f.eks. Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjon, FN's konvensjon av 1961 om å unngå statsløshet og Barnekonvensjonen). Etter hvert som arbeidet skred frem ble det derfor ansett som et hovedmål å lage en konvensjon om statsborgerskap som gjenspeiler og

tydeliggjør de grunnleggende prinsipper og gir hovedretningslinjer til hjelp for løsning av situasjoner som kan oppstå i forbindelse med statsavløsning og nye statsdannelser. Her nevnes særlig problemet med statsløshet.

Nærmere om konvensjonens bestemmelser

Konvensjonen innledes med et forord, som viser til Europarådets ønske om et større fellesskap mellom medlemsstatene og bakgrunnen for den nye konvensjonen.

Artiklene 1 og 2 i «Kapittel 1 - generelt» angir målet og definerer sentrale begrep.

Artiklene 3, 4 og 5 i «Kapittel 11 - generelle statsborgerrettsprinsipper», slår fast prinsippet om at statene i sin interne lov skal bestemme hvem som er deres statsborgere, og at internasjonale konvensjoner, sedvanerett og allment anerkjente rettsprinsipper skal anvendes på de områder som gjelder statsborgerskap. Videre vises det til prinsippet om at alle har rett til statsborgerskap, at ingen skal fratras sitt statsborgerskap vilkårlig, at ekteskap eller skilsmisse ikke skal berøre statsborgerskap og at statsløshet skal unngås.

Prinsippet om at statsløshet skal unngås (artikkel 4 bokstav b), følger i kjølvannet av Statsløshetskonvensjonen av 1961, som Norge har tiltrådt. Imidlertid vises det her til det som er sagt under artikkel 7.

Prinsippet om ikke-diskriminering omtales i artikkel 5. Prinsippet hindrer imidlertid ikke forskjellsbehandling av ulike nasjonaliteter dersom det foreligger saklig grunn for det. Som eksempel kan nevnes at de nordiske land har gunstigere botidsregler for hverandres borgere enn hva hovedregelen er. Dette er uproblematisk i forhold til konvensjonen.

Artiklene 6, 7, 8 og 9 i «Kapittel III - statsborgerskapsregler», omhandler regler for erverv, tap og gjenerverv av statsborgerskap.

Artikkel 6 fastsetter regler for ulike former for erverv av statsborgerskap. Det kan være automatisk erverv eller erverv etter søknad.

Artikkel 6 pkt 1 litra a fastsetter de nærmere vilkårene for erverv av statsborgerskap for barn født utenfor ekteskap. Det tas sikte på å likestille barn født i og utenfor ekteskap, med den begrensning som følger av nasjonal lov for barn født utenfor riket, jf. bokstav a i.f. Når det gjelder barn født i riket, bestemmer konvensjonen at barn født utenfor ekteskap skal erverve statsborgerskap ex lege. Der hvor farskapet skjer ved vedtagelse legger konvensjonen opp til at det kan stilles prosedyrekrav, men ikke at det stilles vilkår. Hva som er prosedyrekrav og hva som er vilkår, går ikke klart frem av konvensjonsteksten. Heller ikke Explanatory report og øvrige forarbeider for konvensjonen gir klare holdepunkter for tolkning på dette punkt. Skriftlig melding anses ikke som spesielt byrdefullt, og vil kunne bidra med en rask avklaring av barnets statsborgerrettslige stilling. Departementet er derfor kommet til at kravet om å gi melding må anses å være et akseptabelt prosedyrekrav i tråd med konvensjonen. På bakgrunn av at lov om norsk riksborgerrett er endret ved den vedtatte nye § 2 a, anses konvensjonen å være uproblematisk på dette punkt.

Artikkel 7 fastsetter regler for hvordan statsborgerskap kan mistes automatisk eller etter initiativ fra staten. Norge tiltrer prinsippet om at ingen på disse nevnte måtene skal bli statsløse. Dette foreslås nå også understreket ved å rette opp lovens utilsiktede «hull» i § 8 første ledd, hvor første generasjon

født i utlandet kunne risikere å bli statsløs, jf. del III. Med den foreslåtte lovendring er norsk lov i overensstemmelse med konvensjonen.

Artikkel 8 fastsetter regler for adgangen til å kunne frasi seg sitt statsborgerskap, forutsatt at man ikke derved blir statsløs. Denne artikkelen er heller ikke problematisk i forhold til norsk lovgivning.

Artikkel 9 fastsetter regler for gjennerverv av statsborgerskap. Også denne artikkelen er uproblematisk.

Artiklene 10, 11, 12 og 13 i «Kapittel IV - prosedyrer ved statsborgerskap», omhandler bestemmelser om saksbehandlingstid, begrunnelse av vedtak, klageadgang og gebyr. Dette er regler som ikke strekker seg lenger enn de vi allerede har i norsk forvaltningsrett.

Artiklene 14, 15, 16 og 17 i «Kapittel V - flerstatsborgerskap» omhandler situasjoner hvor flere statsborgerskap kan oppstå.

Artikkel 15 slår fast at konvensjonen ikke begrenser medlemsstatenes adgang til i sin lovgivning å bestemme hvorvidt frivillig erverv av nytt statsborgerskap medfører tap av det gamle, eller hvorvidt erverv eller bibehold av landet statsborgerskap gjøres betinget av at man oppgir eller mister andre statsborgerskap. Det er med andre ord opp til statene selv å velge hvilket hovedprinsipp man ønsker å bygge sin statsborgerrett på. Norsk statsborgerrett bygger på det prinsipp at frivillig flerstatsborgerskap så langt som mulig bør unngås. Norsk statsborgerrett er således i tråd med konvensjonen.

Artikkel 16 bestemmer at statene skal frafalle krav om løsning av tidligere statsborgerskap for å få nytt statsborgerskap, der frasingelse av det tidligere statsborgerskap ikke er mulig eller ikke rimeligvis kan forlanges. Norsk praksis er i samsvar med dette.

Artikkel 17 fastsetter regler for rettigheter og plikter i tilfelle der en person har flere statsborgerskap. Dette er heller ikke problematisk i forhold til norsk statsborgerrett.

Artiklene 18, 19 og 20 i «Kapittel VI - statsavløsning og statsborgerskap» gir uttrykk for allerede eksisterende generell internasjonal praksis og generelle retningsgivende prinsipp, noe som allerede ligger til grunn for norsk rett, og således ikke representerer noe nytt vis a vis norsk rett.

Artiklene 21 og 22 i «Kapittel VII - militære forpliktelser i tilfelle av flerstatsborgerskap» gjør ingen materiell endring i forhold til 1963-konvensjonen og tilleggsprotokollen av 1977.

Artiklene 23 og 24 i «Kapittel VIII - samarbeid mellom statene» omhandler informasjonsutveksling og samarbeid, og kan ikke ses å være problematisk fra norsk side.

Artiklene 25 og 26 i «Kapittel IX - anvendelse av konvensjonen» gir bestemmelser om adgangen til å ekskludere kapittel VII. Det fremgår videre at denne konvensjonen skal gjelde i tillegg til, og ikke i stedet for, andre eksisterende konvensjoner, intern rett, eller andre internasjonale bindende instrumenter som medfører gunstigere rettigheter.

Artiklene 27, 28, 29, 30, 31 og 32 i «Kapittel X - sluttbestemmelser» angir prosedyrebestemmelser vedrørende signatur og iverksetting av konvensjonen, tiltredelse, reservasjonsmulighet, konvensjonens territoriale rekkevidde, oppsigelsesmulighet og sekretariatets bekjentgjørelsesrutiner.

Konvensjonen i andre land

Konvensjonen ble undertegnet 6. november 1997 av Norge og 14 andre stater (Østerrike, Danmark, Finland, Hellas, Ungarn, Island, Italia, Nederland, Portugal, Romania, Russland, Slovakia, Sverige og Makedonia). Senere har Bulgaria og Moldova undertegnet konvensjonen, og den er blitt ratifisert av Østerrike (17.09.98) og Slovenia (27.05.98).

Danmark har tilrettelagt for ratifikasjon i løpet av sommeren 1999. For øvrig har 7 stater opplyst at de vil ratifisere konvensjonen i løpet av 1999: Kroatia, Tsjekkia, Polen, Romania, Storbritannia, Moldova og Russland.

Sverige planlegger ratifikasjon i løpet av år 2000. Det samme opplyser Hellas, Makedonia og Nederland.

Justisdepartementets vurdering

Europarådet anser denne konvensjonen som meget viktig, da den inneholder prinsipper og regler innen hele statsborgerrettsfeltet og reflekterer de demografiske og demokratiske endringer i Europa. Den anses som den første konvensjon som dekker hele statsborgerrettsfeltet. Norsk rett er delvis dekket av andre konvensjoner på tilstøtende felt. Konvensjonen kan derfor ikke sies å innebære grunnleggende nye retninger eller prinsipper i statsborgerretten. Den tydeliggjør imidlertid viktige, grunnleggende rettsprinsipper og gir retningslinjer for hvilken standard det forventes at statene gir sin statsborgerlovgivning. Det var under hele arbeidet en gjennomgående tanke at teksten skulle være fremadrettet, men ikke så ambisiøs at få stater kunne tiltre konvensjonen. Resultatet ble en tekst som, fra et vest-europeisk synspunkt, oppfattes relativt uproblematisk og i stor grad overensstemmende med eksisterende lovgivning. De vest-europeiske stater har tidligere tiltrådt 1963-konvensjonen om statsborgerskap, og flere av statene har tiltrådt de etterfølgende tilleggsprotokollene.

Hensynet til fortsatt felles grunnsetninger i europeisk statsborgerrett, samt det politiske målet om å få de øst-europeiske statene inn i en fremadrettet utvikling av deres statsborgerrett, tilsier at konvensjonen bør ratifiseres.

Konvensjonen er undertegnet iht. artikkel 27 pkt. 1 b. Dette innebærer at konvensjonens virkning for norsk rett vil være avhengig av senere ratifikasjon. Når den endring som er foreslått i rbl. § 8 første ledd, jf. del III, er gjennomført, er det ikke formelle hindringer for at Norge ratifiserer konvensjonen. Dette vil også signalisere at Norge støtter den utvikling Europarådet legger opp til. Konvensjonen kan da ratifiseres uten reservasjon av noen art.

Gjennomføring av konvensjonen forventes ikke å medføre økonomiske eller administrative konsekvenser.

Konvensjonen er ikke av slik art at det etter Grunnlovens § 26 annet ledd er nødvendig å innhente Stortingets samtykke til ratifikasjon.

Vedlegg 2**Liste over høringsinstansene**

- Departementene
  - Politimestrene
  - Fylkesmennene
  - Riksadvokaten
  - Regjeringsadvokaten
  - Stortingets ombudsmann for forvaltningen
  - Barneombudet
  - Likestillingsombudet
  - Utlendingsdirektoratet
  - Aleneforeningen
  - Foreningen 2foreldre
  - Kontaktutvalget mellom innvandrere og norske myndigheter
  - NOAS
  - Amnesty International Norsk Avdeling
  - Politiembetsmennesenes Landforming
  - Norsk Politiforbund
  - Lennsmannsetatens Landslag
  - Norges Lensmannslag
  - Det norske Arbeiderparti
  - Fremskrittsparti
  - Høyres Hovedorganisasjon
  - Kristelig Folkeparti
  - Rød Valgallianse
  - Senterpartiets Hovedorganisasjon
  - Sosialistisk Venstreparti
  - Venstres Hovedorganisasjon
  - Kystpartiet
  - Skattedirektoratet
  - Senter mot etnisk diskriminering
  - MTRA ressurscenter
  - Innvandrerne Landsorganisasjon
  - Det norske Flyktningeråd
  - Redd Barna
  - Selvhjelp for innvandrere og flyktninger
  - Antirasistisk senter
  - Kirkerådet
  - Biskopene
  - Juridisk rådgivning for kvinner
  - Kontoret for fri rettshjelp
  - Innvandrergruppa i Juss Buss
  - Jussformidlingen
  - Rettspolitisk forening
  - Politiets overvåkingstjeneste
  - Den norske Advokatforening
  - Norges Juristforening
  - Den norske dommerforening
-
-